GJSK020075062022

:: નમુના–અ ::

હિંમતનગરના પ્રિન્સીપાલ સીનીયર સીવીલ જજ અને એડી.ચીફ જયુડી.મેજી. સાહેબશ્રીની કોર્ટમાં, હિંમતનગર, જીલ્લા–સાબરકાંઠા	
ચુકાદાની તારીખ	**૨૩/૦૬/૨૦૨૬**
ફોજદારી કેસ નંબર	**૬૨૫૮/૨૦૨૨**
આંક	**૩૦**
	ગુનાની વિગત
ગુનાની કલમ	ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ મુજબ
પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નંબર	–
પોલીસસ્ટેશન	–
ફરીયાદી પક્ષ	**ફરીયાદીનુ નામ** ફિરોઝાબેન સતારભાઈ મેમણ, ઉ.વ.અ.૩૭, ધંધો: ઘરકામ, રહે. રોયલ રેસીડેન્સી , ખેરુન મસ્જીદ પાસે, કિફાયતનગર, તા.હિમતનગર, જી.સાબરકાંઠા
રજુઆત	**ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રી :– એચ.એ.મકરાણી**
આરોપી પક્ષ	આરોપીનું નામ :– **યુસુફભાઈ ઈસ્માઈલભાઈ મેમણ,** **ઉ.વ.આ.૪૫, ધંધો: વેપાર,** **રહે. ગેટ ઉપર, દેવલાની શેરી, નાની વ્હોરવાડ, સબ જેલની સામેનો રોડ, હિમતનગર, જી.સાબરકાંઠા**
રજૂઆત	**આરોપી તરફે વિ.વ.શ્રી:–એ.એસ.મેમણ**

:: નમુના–બ ::

ગુનાની તારીખ	–
પ્રથમ માહિતી અહેવાલની તારીખ	–

આખરી અહેવાલની તારીખ	–
નિવેદનની તારીખ	૧૭/૦૯/૨૦૨૨
પુરાવો શરૂ થયાની તારીખ	૨૮/૦૭/૨૦૨૨
ચુકાદા માટે રાખવાની તારીખ	૨૩/૦૬/૨૦૨૬
ચુકાદાની તારીખ	૨૩/૦૬/૨૦૨૬
સજા હુકમની તારીખ (લાગુ પડે તો)	૨૩/૦૬/૨૦૨૬

:: આરોપીની વિગત ::

અનુક્રમ નં.	**આરોપીનુ નામ**	**ધરપકડ તારીખ**	**જામીન મુકિત તારીખ**	**તહોમત**	**શું નિર્દોષ છોડયુ / સજા કરી**	**કરવામાં આવેલ સજા**	**સુનાવણી દરમ્યાન અટકાયતનો સમય ગાળો ફો.કા.સં.ની કલમ ૪૨૮ મુજબ**
૧	**યુસુફભાઈ ઈસ્માઈલભાઈ મેમણ**	–	–	ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ મુજબ	સજા	૦૧ વર્ષ	–

:: નમુનો – ક ::

ફરિયાદી/બચાવ/ન્યાયાલયના સાક્ષીની યાદી

અ. ફરિયાદ પક્ષ

અનુક્રમ	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
ફ.સ.૧	ફરીયાદી–ફિરોઝાબેન સતારભાઈ મેમણના પુરાવાનું સોંગદનામુ	ફરીયાદીની સોંગદ પરની જુબાની–**આંક–૦૪**

બ. બચાવ પક્ષ

અનુક્રમ	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
બ.સ.૧		

ક. બચાવ પક્ષ

અનુક્રમ	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
ન્યા.સ.	–	–

ફરિયાદી/બચાવ/ન્યાયાલયના આંકની યાદી

અ. ફરિયાદ

અનુક્રમ	આંક સંખ્યા	વર્ણન
૧.	આંક : ફ–૦૬/ફ.સ	આરોપીએ આપેલ ચેક
૨.	આંક : ફ–૦૭/ફ.સ	આરોપીની બેંકે આપેલ ચેક રીટર્ન મેમો
૩.	આંક : ફ–૦૮/ફ.સ	આરોપીને આપેલ નોટીસ ની કોપી
૪.	આંક : ફ–૦૯/ફ.સ	આરોપીને રજી.પો.એડી.થી મોકલેલ નોટીસની પોસ્ટની સફેદ સ્લીપ અસલ
૫.	આંક : ફ–૧૦/ફ.સ	એકનોલોજમેન્ટ સ્લીપ અસલ

/// ચુકાદો ///

(૧) ફરીયાદની ટુંકમાં હકિકત

ફરીયાદી તેઓની નાની દીકરી સાથે રહે છે તથા આ કામના આરોપી ડ્રાઈવીંગ કરે છે. ફરીયાદી તથા આ કામના આરોપી એક જ જ્ઞાતિ તથા સમાજના હોઈ જેથી આ કામના આરોપી તથા ફરીયાદી વચ્ચે પરીચયમાં હોઈ આરોપી તથા ફરીયાદી વચ્ચે વિશ્વાસજન્ય સંબધો કેળવાયેલા. ફરીયાદી અને આરોપી વચ્ચે વિશ્વાસજન્ય બધો હોઈ આજથી એકાદ વર્ષ અગાઉ આરોપીને તેમના અંગત કામ સારૂ હાથઉછીની રકમની જરૂર હોઈ આરોપીએ ફરીયાદી પાસે રૂા.૨,૯૦,૦૦૦/– ની માંગણી કરેલી. ફરીયાદીને થોડા સમય અગાઉ તેમના પતિથી તલ્લાક થયેલ હોઈ તેની રકમ ફરીયાદી પાસે આવેલ હોય ફરીયાદીએ આરોપી સાથેના વિશ્વાસજન્ય સંબધોને કારણે આરોપીને રૂા.૨,૯૦,૦૦૦/– આપેલા. આ કામના આરોપીએ એક વર્ષ પુરુ થવા છતાં ફરીયાદીને રકમ ચુકવી આપેલ નહી અને આ બાબતે આરોપીને જણાવતા આરોપીએ બે માસનો વાયદો કરેલ પરંતુ આરોપીએ કોઈ જ

રકમ ન ચુકવતા આ બાબતે આરોપીને વારંવાર ઉઘરાણી કરેલી. જેથી આરોપીએ સદર રૂા.૨,૯૦,૦૦૦/– નો ઉજ્જવીન સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક લી, સહકારી જીન ક્રોસ રોડ, હિંમતનગર શાખાનો એકાઉન્ટ પેઈ નો ચેક નં. ૯૧૬૪૧૨ નો તા.૨૨/૦૪/૨૦૨૨ નો આપેલ અને એવો વિશ્વાસ અને ભરોસો આપેલ કે આ ચેક બેન્કમાં રજુ કરતા ચોકકસ સ્વીકારાઈ જશે.

આરોપીની સુચના મુજબ ફરીયાદીએ સદર ચેક કલીયરીગ માટે બેંક ઓફ બરોડા, સવગઢ હિમતનગરમાં તા.૨૫/૦૪/૨૦૨૧ ના રોજ જમા કરાવતા સદર ચેક કલીયરીંગ માટે જતા ફંડસ ઈનસફીસીયન્ટના શેરા સાથે તા.૨૬/૦૪/૨૦૨૨ પરત થયેલ. જે બાબતે ફરીયાદી આરોપીને મળી જણાવતા આરોપીએ જણાવેલ કે, હાલમાં મારી પાસે પૈસા નથી પહેલી જુન–૨૦૨૨ ના રોજ મારી પાસે પૈસા આવવાના છે. જેથી તા.૬/૬/૨૦૨૨ ના રોજ સદર લેણી રકમ ચોકકસ મળી જશે તેવુ જણાવેલ. જેથી ફરીયાદીએ સદર ચેક કલીયરીગ માટે બેંક ઓફ બરોડા, સવગઢ હિમતનગરમાં તા.૦૭/૦૬/૨૦૨૨ ના રોજ જમા કરાવતા સદર ચેક કલીયરીંગ માટે જતા ફંડસ ઈનસફીસીયન્ટના શેરા સાથે તા.૦૮/૦૬/૨૦૨૨ પરત થયેલ. જેથી ફરીયાદીએ તા.૨૨/૦૬/૨૦૨૨ ના રોજ તેઓના વકીલશ્રી ધ્વારા આર.પી.એડી. થી નોટીસ મોકલાવે. જે આર.પી.એડી. થી મોકલેલ નોટીસ આરોપીને તા.૨૩/૦૬/૨૦૨૨ ના રોજ કાયદેસર બજી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ લોનની લેણી પરત કરેલ નહિ. જેથી ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ દાખલ કરેલ છે.

(૨) આરોપી સામે પ્રોસેસ ઈસ્યુ કરતા આરોપીને સમન્સ કાયદેસર બજી જતા આરોપી અદાલતમા ઉપસ્થિત થયેલ, આરોપીને ફરીયાદની નકલ મળી ગયેલ હોવાની ખાત્રી કર્યા બાદ, કોર્ટ ધ્વારા આરોપીને ગુનાની સમજ આપી, **આંક–૧૨** થી પ્લી લેવામા આવતાં આરોપીએ ગુન્હાનો ઈન્કાર કરેલ. ત્યારબાદ ફરીયાદ પક્ષનો કેસ પુરાવો સાંભળવા માટે મુલતવી રાખવામા આવેલ. ત્યારબાદ આરોપી સામેના કેસની કાર્યવાહી

આગળ ચલાવવામા આવેલ અને ફરીયાદ પક્ષે રજુ થયેલ પુરાવાને રેકર્ડ કરવામા આવેલ.

(૩) સદર કામે ફરિયાદપક્ષ તરફે નીચે મુજબના મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરવામાં આવેલા છે. ફરીયાદપક્ષ ઘ્વારા ઉપરોકત ટાંકેલ ક્રિમીનલ મેન્યુઅલ ના પેરા–૧૭૯–એ માં નિર્દેષ કરેલ અને ઠરાવેલ કોષ્ટક અને ફોર્મ સી માં જણાવેલ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરેલા છે. પુનરાવર્તન ટાળવાના ઉદ્દેશથી અત્રે જણાવેલ નથી. આ સિવાય ફરીયાદપક્ષે અન્ય કોઈ મૌખીક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરવામાં આવેલ નથી. તેમજ ફરીયાદ પક્ષે હવે પછી પુરાવો રજુ કરવો નથી તે સબબ મૌખીક રજુઆત કરી જાહેર કરેલ છે.આરોપી પક્ષે પુરાવો રજુ કરવો નથી.

(૪) <u>ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ–૩૧૩ અન્વયે આરોપીનુ વિશેષ નિવેદન.</u>

ફરીયાદ પક્ષે આરોપી વિરુઘ્ધ રજુ થયેલ પ્રસ્તુત પુરાવા ઉપરથી આ કામના આરોપીનુ વિશેષ નિવેદન લેવાના તબકકે કાર્યવાહી મુલત્વી રાખવામાં આવેલ. ત્યારબાદ આરોપીનું ક્રિ.પો.કોડની કલમ–૩૧૩ મુજબ વિશેષ નિવેદન લેવામાં આવેલ જેમા આરોપીએ ફરીયાદ પક્ષ ના પુરાવા ની તમામ હકીકતો નકારેલ છે તેમજ વિશેષમાં જણાવેલ છે કે, ''**<u>ખોટો કેસ કરેલ છે.</u>**''

(૫) <u>દલીલો</u>

આ કામે ફરીયાદ પક્ષે તેઓના વિ.વ.શ્રી દવારા વિગતવારની મૌખિક દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે, ફરિયાદીએ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટુમેન્ટ એકટ ૧૮૮૧ ની કલમ–૧૩૮ મુજબના તમામ જરૂરી તત્વો પુરવાર કરેલ છે અને તેઓનો કેસ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાથી સાબિત કરેલ છે અને આરોપી પર જે પુરાવાના ખંડન કરવાનો બોજો હતો તેનું ખંડન કરવામાં આરોપી તદ્દન નિષ્ફળ નિવડેલ છે. આ કામે ફરીયાદીના

મૌખીક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા વિરુધ્ધના આરોપી પક્ષ દવારા કોઈ ખંડનાત્મક પુરાવા રજુ થયેલ ન હોય જેથી આરોપી સામેનો ફરીયાદ પક્ષે કેસ પુરવાર કરેલ હોય આરોપીને કાયદામાં નિર્ધારીત કરેલ મહત્તમ સજા કરવા તેમજ ચેક મુજબની રકમ વળતર તરીકે અપાવવા અરજ કરેલ છે.

આ કામના આરોપી તર્ફે વિ.વકીલશ્રી ધ્વારા મૌખિક દલીલો કરેલ છે અને પોતાની દલીલોમાં જણાવેલ છે કે, આરોપીને તેઓએ નાણા આપતી અગાઉ આરોપીના નામે સ્થાવર કે જંગમ મીલકત છે કે કેમ? તેવી તપાસ કરેલ નથી. આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવીંગ કરે છે પણ તે રીક્ષા તેની પોતાની છે કે ભાડાની છે તેવી આરોપીને નાણા આપતી વખતે કોઈ તપાસ કરેલી નહિ. આરોપીને કઈ તારીખે ને કયા મહીનામાં હાથઉછીના પૈસા આપેલા તે તેઓની ફરીયાદ, નોટીસ કે સરતપાસમાં જણાવેલ નથી.આંક–૬ વાળા ચેકમાં તારીખ અને આંકડામાં લખેલ રકમ અંગ્રેજી ભાષાના છે જયારે શબ્દોમાં લખેલ રકમ અને તેઓનુ નામ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલ છે. જેથી આરોપીને નિર્દોષ ઠરાવી છોડી મુકવા નમ્ર અરજ કરેલ છે .

(૬) ફરીયાદ પક્ષ તરફે રજુ થયેલ પ્રસ્તુત પુરાવા ઉપરથી, ફરીયાદના ન્યાયીક નિર્ણય માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થીત થાય છે.

(અ) // મુદ્દાઓ //

(૧) શું ફરિયાદી સાબીત કરે છે કે, આરોપીએ ફરીયાદીને ફરીયાદ મા જણાવેલ કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી પેટે ફરીયાદમા જણાવેલ તકરારી ચેક આપેલ છે અને તે ચેક બેંક મા સ્વિકારવા માટે ભરતા વણચુકવાયે ચેક પરત થયેલ અને આરોપીએ તે ચેકની રકમનુ ચુકવણુ નહી કરી, ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ મુજબ ગુનો કરેલ છે ?

(૨) શું હુકમ ?

(બ) ઉપરોકત મુદ્દાઓ અન્વયે મારા નિર્ણયો નીચે મુજબ છે.

મુદ્દા નં.૧ હકારમાં

મુદ્દા નં.૨ આખરી હુકમ મુજબ.

–: કારણો:–

(૭) ફરીયાદપક્ષના પુરાવાનો ભાર તથા આરોપીના શીરે આવતા પુરાવાના ભાર બાબતે સિધ્ધાંતો પ્રસ્થાપિત કરેલા છે. તે બાબતે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓમાં જે સુચનાઓ તથા સિધ્ધાંતો પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલ છે તે ઘ્યાને લેવા અદાલતને ન્યાયોચીત જણાઈ આવે છે. જે ચુકાદા નીચે મુજબ છે.

(૧) બીર સિંઘ વિરુઘ્ધ મુકેશકુમાર ૨૦૧૯ (૪) એસ.સી.સી.૧૯૭ પેરા–૩૭, ૩૮, ૪૦

37. A meaningful reading of the provisions of the Negotiable Instruments Act including, in particular, Sections 20, 87 and 139,makes it amply clear that a person who signs a cheque and makes it over to the payee remains liable unless he adduces evidence to rebut the presumption that the cheque had been issued for payment of a debt or in discharge of a liability. It is immaterial that the cheque may have been filled in by any person other than the drawer, if the cheque is duly signed by the drawer. If the cheque is otherwise valid, the penal provisions of Section 138 would be attracted.

38. If a signed blank cheque is voluntarily presented to a payee, towards some payment, the payee may fill up the amount and other particulars. This in itself would not invalidate the cheque. The onus would still be on the accused to prove that the cheque was not in discharge of a debt or liability by adducing

evidence.

40. Even a blank cheque leaf, voluntarily signed and handed over by the accused, which is towards some payment, would attract presumption under Section 139 of the Negotiable Instruments Act, in the absence of any cogent evidence to show that the cheque was not issued in discharge of a debt.

(૨) બસાલીગાપ્પા વિરુધ્ધ મુદીબસાપ્પા ૨૦૧૯(૫) એસ.સી.સી. ૪૧૮ પેરા–૨૩

23. We having noticed the ratio laid down by this Court in above cases on Sections 118(a) and 139, we now summarise the principles enumerated by this Court in following manner:-

(i) Once the execution of cheque is admitted Section 139 of the Act mandates a presumption that the cheque was for the discharge of any debt or other liability.

(ii) The presumption under Section 139 is a rebuttable presumption and the onus is on the accused to raise the probable defence. The standard of proof for rebutting the presumption is that of preponderance of probabilities.

(iii) To rebut the presumption, it is open for the accused to rely on evidence led by him or accused can also rely on the materials submitted by the complainant in order to raise a probable defence. Inference of preponderance of probabilities can be drawn not only from the materials brought on record by the parties but also by reference to the circumstances upon which they rely.

(iv) That it is not necessary for the accused to come in the

witness box in support of his defence, Section 139 imposed an evidentiary burden and not a persuasive burden.

(v) It is not necessary for the accused to come in the witness box to support his defence.

આમ ઉપરોકત નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના ચુકાદામાં સ્પષ્ટ ઠરાવેલ છે કે, જયારે ચેક આરોપી દ્વારા આપવામાં આવેલ હોવાનું રેકર્ડ પર પુરવાર થાય ત્યારે આવો ચેક તે આરોપીએ કોઈ કાયદેસરના લેણા કે જવાબદારી અદા કરવા આપેલ નથી તેવી હકિકત પુરવાર કરવાની જવાબદારી આરોપીના શીરે રહેલ છે અને પ્રસ્તૃત કાયદાની કલમ–૧૩૯ નુ અનુમાન ફરીયાદીની તરફેણમાં કરવાનુ રહે છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના ઉપરોકત ચુકાદામાં એવુ પણ ઠરાવેલ છે કે, આરોપીએ પોતાની સહી કરી કોરો ચેક સ્વેચ્છાએ ફરીયાદીને આપેલ હોય ત્યારે પણ આવો ચેક આરોપીએ કોઈ લેણા કે જવાબદારી પેટે ફરીયાદીને આપેલ હોય તેવુ ફરીયાદીની તરફેણમાં અદાલતે અનુમાન કરવાનું રહે છે.

(૮). ફરીયાદીની ફરીયાદ સંદર્ભે કાયદાકીય જોગવાઈ નીચે મુજબ છે :–

(૮.૧) <u>ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ–૧૩૮</u>

સમગ્ર અથવા અંશત દેવા અથવા બીજી જવાબદારી અદા કરવા માટે બેન્કર પાસેના પોતાના ખાતામાથી, બીજી વ્યકિતને નાણાંની રકમ ચુકવવા માટે તે ખાતામાથી કોઈ વ્યકિતએ લખેલ કોઈ ચેક, તે ખાતામા જમા નાણા રકમ, ચેક સ્વીકરાવા માટે અપુરતા હોવાના અથવા તે બેંક સાથે કરેલી કબુલાત દ્વારા

તે ખાતામાંથી ભરવાની ગોઠવણ કરેલી રકમ કરતા વધુ હોવાને કારણે, ભરપાઈ થયા વિના બેંક પરત કરે, ત્યારે તેવી વ્યકિતએ ગુનો કર્યો હોવાનું ગણાશે અને તેને આ અધિનિયમની બીજી કોઈ પણ જોગવાઈઓનો બાધ આવ્યા સિવાય, બે વર્ષ સુધીની કેદની અથવા ચેકની રકમ કરતાં બમણી રકમનો દંડ અથવા તે બંને શિક્ષા કરવામા આવશે.

પરંતુ આ કલમમાંનો કોઈ પણ મજકુર લાગુ પડશે નહી સિવાય કે–

(એ) ચેક ઉપર જે તારીખ લખી હોય તે તારીખ થી છ મહીનાની મુદત અથવા ચેકની જે કાયદેસરની મુદત હોય તે બેમાંથી જે વહેલી હોય તે મુદતની અંદર ચેક બેંકમા રજુ કરવામા આવ્યો હોય,

(બી) ચેકનો પેઈ અથવા યથા ક્રમધારક તે ચેક વણ ચુકવ્યો પરત આવવા સંબંધી બેંક પાસેથી તેને માહીતી મળ્યાના ત્રીસ દિવસની અંદર ચેક લખનારને લેખિતમા નોટીસ આપીને નાણાંની સદરહું રકમની ચુકવણી કરવા માટે માંગણી કરી હોય અને

(સી) એવા ચેક લખનારે ચેક લેનાર ચેકના પેઈ અથવા તેના યથાક્રમ ધારકને સદરહું નાણાંની ચુકવણી સદરહું નોટીસ મળ્યાના પંદર દિવસની અંદર કરી ન હોય,

સ્પષ્ટીકરણ :– આ કલમના હેતુઓ માટે '' દેવા અથવા જવાબદારી '' એટલે કાયદેસર અમલ કરી શકાય તેવા દેવા અથવા બીજી જવાબદારી.

(૮.૨) <u>કલમ–૧૧૮ વટાઉખત વિશે માની લેવાની બાબત :–</u>

એથી વિરૂધ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નીચે પ્રમાણે માની લેવામા આવશે.

ક) દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું, અને એવું દરેક ખત જ્યારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યુ હોય તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યો હોય, તે વટાવવામાં આવ્યું હોય અથવા તબદીલ કરવામાં આવ્યુ હોય, ત્યારે તે અવેજને માટે સ્વીકાર્યુ હતું, તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યો હતો, તે વટાવ્યું હતું અથવા તબદીલ કર્યુ હતુ.

ખ) **તારીખ વિશે :**

જેના ઉપર તારીખ હોય તેવું દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યુ અથવા લખી આપ્યું હતું.

ગ) **સ્વીકારના સમય વિશે :**

સ્વીકારાયેલું દરેક વિનિમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાકયાની તારીખ પહેલાં વાજબી સમયમાં સ્વીકારવમાં આવ્યુ હતું.

ઘ) **તબદીલીના સમય વિશે :**

કોઈ વટાઉ ખતની દરેક તબદીલી તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલાં થઈ હતી.

ચ) **શેરાઓના ક્રમ વિશે :**

કોઈ વટાઉ ખત ઉપર કરેલાં હોવાનું જણાતા શેરા તે ખત ઉપર જે ક્રમમાં કરેલા જણાતા હોય તે ક્રમમાં કરેલા હતા;

છ) **સ્ટેમ્પ વિશે :**

ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ,વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

જ) **ધારક યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવા વિશે :**

કોઈ વટાઉ ખતનો ધારક યથાક્રમ ધારક છે: પરંતુ જયારે તે ખત તેના કાયદેસરના માલીક પાસેથી, અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યકિત પાસેથી, કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યું હોય, અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વીકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી, અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, તે ખતનો ધારક પોતે યથાક્રમ ધારક છે એમ સાબીત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે.

(૮.૩)<u>ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ–૧૩૯</u>

વિરૂધ્ધની હકીકત સાબિત ના થાય ત્યાં સુધી એવું અનુમાન કરવામા આવશે કે, તે ચેક ધારણ કરનારે, તે ચેક કલમ–૧૩૮ માં દર્શાવ્યા મુજબ તેના કોઈ દેવાના અથવા અન્ય જવાબદારીના પૂરેપૂરા અથવા તેના કોઈ ભાગમાથી બોજમુકત થવાના બદલામા તે ચેક મેળવ્યો હશે.

(૮.૪) <u>કલમ–૧૪૬ બેંકની સ્લિપ અમુક તથ્યોના પ્રથમદર્શી પુરાવા :–</u>

કોર્ટ ,આ પ્રકરણ હેઠળની દરેક કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં, બેંકની સ્લિપ અથવા તેના પર ચેકનો અસ્વિકાર કરવામા આવ્યો હોવાનુ દર્શાવતુ અધિકૃત સીલ ધરાવતા મેમોના રજુ કરવા પર, ચેક ના અનાદર ની હકીકત માની લેવાની રહેશે.સિવાય કે, જયાં સુધી ચેક ના અનાદર થયાની હકીકત ખોટી સાબીત ના થાય.

(૮.૫)નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ની કલમ–૧૩૮ ના આવશ્યક તત્વો:

આરોપી સામેનો આક્ષેપિત ગુન્હો સાબિત કરવા માટે ફરીયાદીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ૧૮૮૧ ના આવશ્યક તત્વો સાબિત કરવાના રહે છે. **ના. સુપ્રિમ કોર્ટ ના જુગેશ સેહગલ વિ. શમશેરસિંગ ગોગી (૨૦૦૯)૧૪ એસ.સી.સી.૬૮૩,** ના ચુકાદા મા જણાવેલ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ–૧૩૮ ના નીચે મુજબના આવશ્યક તત્વો પુરવાર કરવાની જવાબદારી ફરીયાદી પર રહેલી છે અને તે તત્વો સંતોષાયા બાદ જ ચેક લખીઆપનાર (ડ્રોઅર) એ ઉપરોકત કાયદા હેઠળ ગુનો કરેલ છે તેમ માની લેવાનુ છે.

૧. આરોપીએ પોતાના દ્વારા નિભાવવામાં આવતા ખાતામાંથી નાણાં ચુકવવા બીજી વ્યકિતને ચેક લખી આપેલ.

૨. આરોપીએ ફરીયાદીને આવો ચેક સમગ્ર અથવા અંશત: કાયદેસરનું દેવુ અથવા જવાબદારી અદા કરવા માટે આપેલ હતો.

૩. ચેક જે તારીખે લખેલ હતો તે તારીખથી ચેકની નિયત સમયમર્યાદામાં રજુ કરવામાં આવેલ હતો.

૪. બેંક દવારા ચેક વણચુકવાયે પરત કરેલ.

૫. ચેક પરત થયાની માહિતી મળ્યા બાદ ફરીયાદીએ સમય મર્યાદામાં નાણાંની માંગણી કરતી લેખિત નોટીસ ચેક લખનાર (ડ્રોઅર) ને મોકલેલ હતી.

૬. ચેક લખનાર (ડ્રોઅર)આવી લેખિત નોટીસ મળી ગયેલ હોવા છતાં ચેકના નાણાં સમય મર્યાદામાં ચુકવી આપેલા નથી.

(૯) કાયદા ની જોગવાઈ ના સંદર્ભ મા પુરાવાનુ મુલ્યાંકન :

આ કામે હાલના ફરીયાદી ધ્વારા આરોપી સામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ–૧૩૮ મુજબનો આક્ષેપ મુકવામાં આવેલ છે. ત્યારે સદર ગુનાના તત્વો ઉપરોકત કરવામાં આવેલ ચર્ચા સાથે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ની કલમ–૧૧૮(એ) તથા કલમ–૧૩૯ અનુસાર ફરીયાદીની તરફેણમાં અનુમાનો કરી શકાય તેવી જોગવાઈ છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ની કલમ–૧૧૮(એ) ની જોગવાઈ અનુસાર જયાં સુધી વિરુધ્ધનુ સાબિત ના થાય ત્યાં સુધી દરેક વટાઉખત અવેજના માટે કરી આપ્યાનું માની લેવામાં આવશે. તે જ રીતે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ની કલમ–૧૩૯ ની જોગવાઈ વંચાણે લેવામાં આવે તો વિરુધ્ધની હકીકત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી અનુમાન કરવામાં આવશે કે ચેકના ધારણકર્તાએ તે ચેક ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ની જોગવાઈ અનુસાર તેમના કાયદેસરના દેવા અથવા જવાબદારીની અંશત: અથવા પુર્ણ ચુકવણી માટે મેળવવામાં આવેલ છે. ઉપરોકત બંન્ને કલમ હેઠળ ફરીયાદીની તરફેણમાં અનુમાન થઈ શકે. પરંતુ, બંન્ને જોગવાઈમાં ''**વિરુધ્ધનું સાબિત**

ના થાય તો'' તેવા શબ્દો પ્રયોજવામાં આવેલ છે. વિરુધ્ધનું પુરવાર ના થાય તે શબ્દોના અર્થઘટન અનુસાર અનુમાનનું ખંડન આરોપીએ પ્રીપ્રોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબીલીટી યાને કે સંભવિત તથ્ય તરફ દોરવણી કરતા પુરાવાથી અનુમાનનું ખંડન કરવાનું છે. જે સંભવિત તથ્ય તરફ દોરી જતો પુરાવો એટલે કે જે રીતે સમજદાર વ્યકિત સમજી શકે તેવો હોવો જોઈએ. માત્ર ડીનાઈલ કરવાથી અનુમાનનું ખંડન થઈ શકે નહી. આવું અનુમાન ખંડન કરવાનો બોજો આરોપીના શીરે રહે છે.તેજ રીતે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ની કલમ ૧૪૬ ની જોગવાઈ અનુશાર બેંકની સ્લિપ અમુક તથ્યોના સંદર્ભમા પ્રાથમીક પુરાવો છે.ફરીયાદપક્ષે ચેકનો અનાદર થયાનુ બતાવવા માટે બેંક સ્લિપ અથવા મેમો કે જેના ઉપર બેંકનુ અધિકૃત સીલ હોય તે રજુ કરે ત્યારે, ચેકનો અનાદર થયેલો છે તેવુ પ્રથમદર્શી કોર્ટ અનુમાન કરી શકે છે. સિવાય કે જયાં સુધી આવી હકીકત ખોટી સાબીત કરવામા ના આવે.

(૧૦) ફરીયાદની હકીકતો, રેકર્ડ ઉપરના પુરાવા, કાયદાકીય જોગવાઈઓ દલીલો ધ્યાને લેતાં, ઉપરોકત મુદ્દાઓના જવાબ અંગેના મારા વિગતવારના કારણો/તારણો નીચે મુજબ છે.

સામાન્ય રીતે પ્રથમ ફરીયાદીએ પોતાનો કેસ શંકાઓથી પર સાબીત કરવો જોઈએ. તેવી કાયદા ની રીતરસમ અને કાયદાના પ્રસ્થાપિત સિધ્ધાંતો છે. ફરીયાદી ધ્વારા ફરીયાદ દાખલ કરેલ છે અને જે આક્ષેપો કરેલા છે તેના અનુસંધાને આંક–૪ થી સરતપાસનું સોગંદનામુ રજુ કરેલ છે. તેમજ આંક–૦૬ થી ૧૦ વાળા દસ્તાવેજો રજુ કરેલ છે તે જુબાનીમા રીફર કરેલ છે.

આ કામે ફરીયાદીએ સરતપાસનુ સોગંદનામુ દાખલ કરેલ છે. જેમાં, આંક– ૦૬ થી રજુ થયેલ ચેક ની વિગતો સરતપાસના સોગંદનામામાં રીફર કરેલ છે અને તે રીતે ચેક ની હકીકતો ને પુરાવા ધારાની જોગવાઈ મુજબ સાબિત કરેલી છે. જેથી

આરોપીએ ફરીયાદીને આંક–૦૬ વાળો ચેક આપેલો છે તેવુ સાબિત થયેલુ છે. આરોપીએ ફરીયાદીને તકરારી ચેક કાયદેસર ના દેવા અને જવાબદારી પેટે આપેલ છે કે કેમ ? તેની ચર્ચા પાછળથી કરવામા આવેલ છે. તે પહેલા ચેક સમયમર્યાદામા રજુ થયેલ છે કે કેમ? તે જોવામા આવે તો, સદર ચેક તારીખ ૨૨/૦૪/૨૦૨૨ ના રોજ નો છે. કોઈ પણ ચેક જે તે ચેક ની તારીખ થી છ મહીના ની અંદર અથવા ચેકની સમયમર્યાદા જે તે સમયના કાયદાથી જે નકકી થયેલી હોય તેમાથી જે પહેલા હોય તે સમયમાં ચેક બેન્કમા રજુ થયેલો હોવો જોઈએ. તેમજ આંક–૦૭ વાળા રીર્ટન મેમો માં દર્શાવેલ છે અને ચેક રીર્ટન તા.૦૮/૦૬/૨૦૨૨ ના રોજ થયેલ છે. આંક–૬ વાળો ચેક ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ ચેક ઈસ્યુ થયાના ત્રણ માસ સુધી વેલીડ છે. જેથી, તકરારી ચેક સમય મર્યાદામાં બેંકમાં સ્વીકારવા રજુ થયેલ છે તે સાબીત થયેલુ છે. ફરીયાદીએ સદરહુ ચેક તેઓની બેંક મારફતે સ્વીકારવા રજુ કરતાં સદર ચેક વણચુકવ્યે પરત થયેલ, તેની જાણ ફરીયાદીને બેંક શાખા ધ્વારા તા.૦૮/૦૬/૨૦૨૨ ના રીર્ટન મેમો થી કરેલી, જેમાં તકરારી ચેકનો નંબર તથા તકરારી ચેક ની રકમ પણ દર્શાવેલ છે તે જ છે. તેમજ રીટર્ન મેમા પર બેંક નો રાઉન્ડસીલ તથા સહી પણ કરેલ છે.વધુમાં, રીર્ટન મેમો ''**ફંડસ ઈનસફીસીયન્ટ**'' ના કારણે રીર્ટન થયેલ છે તે દર્શાવેલ છે. ઉપરોકત ચેક વણચુકવ્યે પરત થતા ફરીયાદીએ વકીલ મારફતે કાયદેસરની નોટીસ આરોપીને આપેલી તે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે જેથી કાયદામાં પ્રસ્થાપિત થયેલા સિધ્ધાતો ધ્યાને લેતાં નોટીસ ની જાણ આરોપી ને છે તે માની લેવાનું છે. તે રીતે ઉપરોકત ચેક પરત થતા રકમના માંગણાની કાયદેસરની નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે તેમજ નોટીસની હકીકતો જોતાં, ફરીયાદની હકીકતોને સમર્થન મળે છે તથા ફરીયાદમા જણાવેલ ચેક અને ચેક ની વિગતો ને સમર્થન મળે છે. જેથી ભારતીય પુરાવા ધારાની જોગવાઈઓ મુજબ ચેક રીર્ટન થતા ચેકના રકમની માંગણા ની કાયદા મુજબ ની નોટીસ આરોપી ને સમય મર્યાદા મા આપેલી છે. તે સાબીત થયેલુ છે.

સામાન્ય રીતે પ્રથમ ફરીયાદીએ પોતાનો કેસ શંકાઓથી પર સાબીત કરવો જોઈએ. ફરીયાદીએ અસલ ચેક, નોટીસની બજવણી થયેલાની ઓનલાઈન કન્સાઈનમેન્ટ તથા રીર્ટન મેમો રજુ કરેલ છે અને સરતપાસનુ સોગંદનામુ પણ રજુ કરેલ છે અને વિટનેશ બોક્ષમા આવી ઉલટતપાસ પણ કરેલ છે. તે નોંધવુ આવશ્યક છે કે તકરારી ચેકમાં કરેલી સહી બાબતે આરોપીએ કોઈ તકરાર લીધેલી નથી. જેથી ચેક ઉપરની સહી બાબતે આરોપીએ સ્વીકૃતી કરેલી છે. જેથી ધી ને.ઈ.એકટની કલમ–૧૧૮(એ) મુજબ આરોપીએ ચેક અવેજ માટે કરી આપ્યો હતો અથવા તો લખી આપ્યો હતો તેવું અનુમાન છે. વધુમા ધી ને.ઈ.એકટ ની કલમ–૧૩૯ હેઠળ આરોપી વિરુધ્ધ નુ અનુમાન ઉપલબ્ધ છે કે, જયાં સુધી વિરુધ્ધ નુ સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી ચેક ના ધારણ કરનારે તે ચેક કલમ–૧૩૮ મા દર્શાવ્યા મુજબ તેના કોઈ કાયદેસરના દેવા અથવા જવાબદારીના પુરેપુરા અથવા તેના કોઈ ભાગના ચુકવણા પેટે તકરારી ચેક મેળવ્યો હશે. હાથ ઉપરના કેસમા તકરારી ચેકમાં આરોપીની સહી બાબતે કોઈ તકરાર નથી અને સ્વિકૃતિ છે. જેથી હાલના સ્ટેજે ધી નેગો.ઈ.એકટની કલમ– ૧૧૮ અને ૧૩૯ નુ અનુમાન ફરીયાદીની તરફે મદદમા આવેલ છે. સમગ્ર પુરાવો જોતા ફરીયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ પ્રથમદર્શી રીતે સાબિત કરેલ છે. જેથી અત્રેની કોર્ટ અનુમાન કરી શકે છે કે, આરોપી એ આપેલો અથવા લખેલો ચેક કોઈ અવેજ અને કાયદેસરની જવાબદારી અથવા દેણાં પેટે આપેલ છે. આ તબકકે ફરીયાદીએ કાયદેસરનુ દેવું સાબીત કરેલુ છે. આમ, હવે સાબીતીનો ભાર આરોપી તરફે ખસે છે.

(૧૧) ફરીયાદ પક્ષ ધ્વારા પોતાનો કેસ સાબીત કરી ને આરોપી તરફે સાબીતી નો ભાર ખસેડેલ છે, ત્યારે આરોપી યાને કે બચાવ પક્ષે કેવો બચાવ લેવાનો છે તે કાયદાના પ્રસ્થાપિત થયેલા સિધ્ધાંતો ધ્યાને લેતાં, ઉપરોકત ફરીયાદ પક્ષે અનુમાન કરવામા આવેલ બંને કલમ હેઠળ ફરીયાદ પક્ષની તરફેણમા પ્રારંભિક અનુમાન થઈ શકે છે. પરંતુ, બન્ને જોગવાઈઓમાં " **વિરુધ્ધનુ સાબિત ના થાય તો** " તેવા શબ્દો પ્રયોજવામા

આવેલા છે. વિરૂધ્ધનુ પુરવાર ન થાય તે શબ્દોના અર્થઘટન અનુસાર આરોપી વિરુધ્ધ કરવામા આવેલા અનુમાનનુ ખંડન આરોપીએ પ્રિ–પ્રોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી યાને કે સંભવિત તથ્ય તરફ દોરવણી કરતા પુરવાથી કરવાનુ છે. જે સંભવિત તથ્ય તરફ દોરી જતો પુરાવો એ રીતે કે, સમજદાર વ્યકિત સમજી શકે તેવો હોવો જોઈએ. આવો પુરાવો મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી હોઈ શકે છે. ફરીયાદીએ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કર્યા હોય તેના ઉપર પણ આરોપી આધાર રાખી શકે છે. તે માટે આરોપીએ વીટનેશ બોક્ષ મા આવવાની જરુર નથી. આરોપી ફરીયાદીની ઉલટતપાસ કરીને પુરાવાનો ભાર હળવો કરી શકે છે. તે રીતે ફરીયાદીએ રજુ કરેલા પુરાવાનો ઉપયોગ કરીને પણ પુરાવાનો ભાર ફરીયાદી તરફ ખસેડી શકે છે. તેમજ સંજોગો આધારીત પણ પુરાવાનો ભાર આરોપી હળવો કરી શકે છે. પરંતુ માત્ર ડીનાઈલ કરવાથી અનુમાનનુ ખંડન થઈ શકે નહી. આવુ અનુમાનનુ ખંડન કરવાનો બોજો આરોપીના શીરે રહે છે.

હવે તે જોવાનું છે કે, ફરીયાદી ધ્વારા પ્રથમ પોતાનો કેસ સાબિત કરેલ છે અને ફરીયાદીનો કેસ સાબીત થતા આરોપીના શીરે ફરીયાદીના પુરાવાનુ ખંડન કરવાનો બોજો આવેલ છે, તે પુરાવાનો ભાર હળવો કરીને, શુ ફરીયાદી તરફે ફરીયાદપક્ષનો કેસ શંકાઓથી પર સાબીત કરવાનો ભાર ખસેડેલ છે ? આરોપીએ ફરીયાદીની ઉલટતપાસ તથા દલીલોમા મુખ્યત્વે નીચે મુજબના બચાવ લીધેલા છે.

(૧૨) આ કામે બચાવપક્ષ દવારા ફરીયાદીની ઉલટતપાસ કરવામાં આવેલી છે જેમા તેઓએ જણાવેલ છે કે, તેઓ ધોરણ–૧૨ સુધી ભણેલ છે. તેઓનું અને આરોપીનું મકાન એક જ ફળીયા કે સોસાયટીમાં આવેલ નથી. આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવીંગનો ધંધો કરે છે. તેઓની ફરીયાદમાં આરોપીનો ધંધો વેપાર લખેલ છે. ફરીયાદવાળો નાણાકીય વ્યવહાર પહેલા આરોપી સાથે અગાઉ કોઈપણ નાણાકીય વ્યવહાર કરેલ નથી. આરોપીને તેઓએ નાણા આપતી અગાઉ આરોપીના નામે સ્થાવર કે જંગમ મીલકત

છે કે કેમ? તેવી તપાસ કરેલ નથી. આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવીંગ કરે છે પણ તે રીક્ષા તેની પોતાની છે કે ભાડાની છે તેવી આરોપીને નાણા આપતી વખતે કોઈ તપાસ કરેલી નહિ. તેઓના આરોપીના કુંટુંબના સભ્યોને નામ સહીત ઓળખે છે. તેઓએ આરોપીને હાથઉછીની રકમ કયા કારણસર જરૂરીયાત છે તેવુ પુછેલ. આરોપીએ તેઓને હાથઉછીની રકમની માંગણી કરતી વખતે મકાન લેવાનું પોતાની રીક્ષા ગીરવે હતી જે છોડાવવા માટે નાણાની માંગણી કરેલ હતી. તેઓની ફરીયાદ કે સરતપાસ કે નોટીસમાં આરોપીને નાણાની જરૂરીયાત મકાન લેવા તેમજ ગીરવી મુકેલ રીક્ષા છોડાવવા પડેલી તેવુ લખાવેલ નથી. આરોપીને કઈ તારીખે ને કયા મહીનામાં હાથઉછીના પૈસા આપેલા તે તેઓની ફરીયાદ, નોટીસ કે સરતપાસમાં જણાવેલ નથી. તેઓના છુટાછેડા થયેલા છે તેઓના પતિનું નામ તોફીકભાઈ ફકીરમહંમદભાઈ મેમણ રહે. સાબલી, પોશીના તા.ઈડર વાળા હતા. આરોપીએ તેઓને હાથઉછીના નાણા માંગ્યા તેના એક બે દિવસ બાદ તેઓએ થોડા નાણા આપેલા તેના થોડા મહીના બાદ બીજા નાણા આપેલા આ પ્રમાણે તેઓએ આરોપીને એક વર્ષ સુધી કટકે કટકે હાથઉછીના નાણા માંગતા આપેલા છે. આરોપીને નાણા આપેલા તે બાબતની કોઈ પ્રોમેસરી નોટ કે લખાણ લીધેલ નથી. આંક–૬ વાળા ચેકમાં તારીખ અને આંકડામાં લખેલ રકમ અંગ્રેજી ભાષાના છે જયારે શબ્દોમાં લખેલ રકમ અને તેઓનુ નામ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલ છે. તેઓ ધોરણ–૧૨ સુધી ભણેલ હોય તેઓનું અંગ્રેજી ભાષાનું જ્ઞાન છે. આંક–૬ વાળા ચેકમાં પોતાની સહી કરીને તેઓને કોરો ચેક આપેલ હતો. આંક–૬ વાળા ચેકમા આરોપીની સહી સિવાયની તમામ વિગતો તેઓએ ભરેલ છે. તેઓ સીલાઈ કામ કરે છે. તેઓ માસીક રૂપીયા ૨ થી ૩ હજાર કમાય છે.

(૧૩). ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ના આવશયક તત્વો ધ્યાને લેતા ફરીયાદ પક્ષ દવારા રજુ કરવામાં આવેલ પુરાવાનુ મુલ્યાંકન કરતા અને ઉલટ તપાસ દરમ્યાન અંગીકાર કરેલ હકીકત ધ્યાને લેતાં એ હકીકત પક્ષકારો વચ્ચે બીન

તકરારી છે કે આંક–૬ થી રજુ કરેલ ચેક તહોમતદાર ના ખાતા નો છે. હાલના કામે આંક–૬ વાળા ચેક માં આરોપી એ પોતાની સહી ન હોવાની તકરાર લીધી નથી. વધુ માં આરોપી ના વિશેષ નિવેદન માં પણ તેઓએ ચેક માં પોતાની સહી નથી તેવો કોઈ બચાવ લીધો નથી. વધુમાં આંક–૬ વાળો ચેક આરોપીના ખાતાનો ન હોવાની પણ કોઈ તકરાર નથી. જેથી બાકી રહેતા પ્રશ્નો માં આરોપી એ ફરીયાદી ને સવાલ વાળો ચેક કાયદેસરના લેણા પેટે ન આપેલ હોવાની તકરાર બાકી રહે છે.

(૧૪) સદર કામે ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ રજુ રાખી જણાવેલ છે કે, આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવીંગનો ધંધો કરે છે. આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવીંગ કરે છે પણ તે રીક્ષા તેની પોતાની છે કે ભાડાની છે તેવી આરોપીને નાણા આપતી વખતે કોઈ તપાસ કરેલી નહિ. આરોપીએ તેઓને હાથઉછીની રકમની માંગણી કરતી વખતે મકાન લેવાનું પોતાની રીક્ષા ગીરવે હતી જે છોડાવવા માટે નાણાની માંગણી કરેલ હતી. પરંતુ તેઓની ફરીયાદ કે સરતપાસ કે નોટીસમાં આરોપીને નાણાની જરૂરીયાત મકાન લેવા તેમજ ગીરવી મુકેલ રીક્ષા છોડાવવા પડેલી તેવુ લખાવેલ નથી.

તેમજ આંક–૬ વાળા ચેકમાં તારીખ અને આંકડામાં લખેલ રકમ અં ગ્રેજી ભાષાના છે જયારે શબ્દોમાં લખેલ રકમ અને તેઓનુ નામ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલ છે. તેવુ જણાવેલ છે જેના ખુલાસામાં ફરીયાદી જણાવે છે કે, આંક–૬ વાળા ચેકમાં પોતાની સહી કરીને તેઓને કોરો ચેક આપેલ હતો. જે સંદર્ભે, **આ સંદર્ભે ના.સુપ્રિમ કોર્ટના *Bir Singh vs. Mukesh Kumar, (2019) 4SCC 197* ના ચુકાદામાં બ્લેન્ક ચેક બાબતે ઠરાવેલ સિધ્ધાંત પણ નોંધવો ન્યાયોચીત જણાઈ આવે છે. જે ચુકાદાનો પેરા ૩૭ થી ૪૧ નીચે મુજબ છે.**

37. A meaningful reading of the provisions of the Negotiable Instruments Act including, in particular, Sections 20, 87 and 139, makes it amply clear that a person who signs a cheque and makes it over to the payee remains liable unless he adduces evidence to rebut the presumption that the cheque had been issued for payment of a debt or in discharge of a liability. It is immaterial that the cheque may have been filled in by any

person other than the drawer, if the cheque is duly signed by the drawer. If the cheque is otherwise valid, the penal provisions of Section 138 would be attracted.

38. If a signed blank cheque is voluntarily presented to a payee, towards some payment, the payee may fill up the amount and other particulars. This in itself would not invalidate the cheque. The onus would still be on the accused to prove that the cheque was not in discharge of a debt or liability by adducing evidence.

39. It is not the case of the respondent-accused that he either signed the cheque or parted with it under any threat or coercion. Nor is it the case of the respondent-accused that the unfilled signed cheque had been stolen. The existence of a fiduciary relationship between the payee of a cheque and its drawer, would not disentitle the payee to the benefit of the presumption under Section 139 of the Negotiable Instruments Act, in the absence of evidence of exercise of undue influence or coercion. The second question is also answered in the negative.

40. Even a blank cheque leaf, voluntarily signed and handed over by the accused, which is towards some payment, would attract presumption under Section 139 of the Negotiable Instruments Act, in the absence of any cogent evidence to show that the cheque was not issued in discharge of a debt.

41. The fact that the appellant-complainant might have been an Income Tax practitioner conversant with knowledge of law does not make any difference to the law relating to the dishonour of a cheque. The fact that the loan may not have been advanced by a cheque or demand draft or a receipt might not have been obtained would make no difference. In this context, it would, perhaps, not be out of context to note that the fact that the respondent-accused should have given or signed blank cheque to the appellant complainant, as claimed by the respondent-accused, shows that initially there was mutual trust and faith between them.

આમ, ઉપરોકત ચુકાદામાં પ્રસ્થાપિત કરેલ સિધ્ધાંત મુજબ એક વખત આરોપીનો ચેકમાં અક્ષરો બાબતનો બચાવ માની લેવામાં આવે તો પણ જયારે આરોપીએ સવાલાવાળા ચેકમાં પોતાની સહી કરી આપી હોય ત્યારે ચેકમાંની બીજી વિગતો ભરવાની ઓથોરીટી પણ આપે છે. જેથી આરોપીની ચેક માં સહી અને બીજી વિગતો અલગ હસ્તાંક્ષરમાં હોવાનો બચાવ માનવાલાયક નથી. આમ આરોપીનો જે સ્પેશીફીક બચાવ છે તે વિશ્વાસપાત્ર કાનુની અને ભરોસાપાત્ર જણાઈ આવતાં નથી. આમ, તકરારી ચેકનો દુરૂપયોગ થયો છે તેવો ફરીયાદીનો કેસને રીબર્ટલ પુરાવો આરોપીપક્ષ તરફથી રજુ કરવામાં આવેલ નથી. જેથી આરોપી તર્ફે લીધેલ બચાવ

ટકવા પાત્ર જણાઈ આવતો નથી.

આ કામે બચાવપક્ષે મુખ્યત્વે ફરીયાદીની નાણાકીય સક્ષમતાને પડકારેલ છે. જે સંદર્ભે જોઈએ તો, આરોપીએ ફરીયાદીની ફાયનાન્સીયલ કેપેસીટીને પડકારવામાં આવેલ છે. જેથી આરોપીપક્ષ ફરીયાદપક્ષના સદર પુરાવાના વિરૂધ્ધનો કોઈ પુરાવો રેકર્ડ ઉપર લાવવામાં નિષ્ફળ નિવડેલ છે. પરંતુ, એક સમય એમ પણ માની લઈએ કે ફરીયાદી તકરારી ચેકની રકમની હાથ ઉછીની આપવા સક્ષમ ન હતાં. પરંતુ, ***TEDHI SINGH V/S NARAYAN DASS MAHANT*** (CRIMINAL APPEAL NO. 362/2022 J.DATE 7TH MARCH 2022) ના ચુકાદા માં નામ. સુપ્રીમ કોર્ટે તેવું ઠરાવેલ છે કે જયારે આરોપી એ ફરીયાદી ની નોટીસ નો જવાબ આપી અને ફરીયાદી ની આર્થિક શકિત પડકારેલ ન હોય તો ફરીયાદીએ આવી રકમ આપવા તેઓ આર્થિક રીતે સક્ષમ હતા તેવો પુરાવો આપવાની કોઈ જરૂરીયાત રહેતી નથી. ઉપરોકત ચુકાદા નો રેલેવન્ટ પેરા નીચે મુજબ છે.

> 9. The Trial Court and the First Appellate Court have noted that in the case under Section 138 of the N. I. Act the complainant need not show in the first instance that he had the capacity. The proceedings under Section 138 of the N. I. Act is not a civil suit. At the time, when the complainant gives his evidence, unless a case is set up in the reply notice to the statutory notice sent, that the complainant did not have the wherewithal, it

cannot be expected of the complainant to initially lead evidence to show that he had the financial capacity. To that extent the Courts in our view were right in holding on those lines. However, the accused has the right to demonstrate that the complainant in a particular case did not have the capacity and therefore, the case of the accused is acceptable which he can do by producing independent materials, namely, by examining his witnesses and producing documents. It is also open to him to establish the very same aspect by pointing to the materials produced by the complainant himself. He can further, more importantly, achieve this result through the cross examination of the witnesses of the complainant. Ultimately, it becomes the duty of the Courts to consider carefully and appreciate the totality of the evidence and then come to a conclusion whether in the given case, the accused has shown that the case of the complainant is in peril for the reason that the accused has established a probable defence.

ઉપરોકત ચુકાદા માં પ્રસ્થાપિત કરેલ સિધ્ધાંતને હાલના કેસના સંજોગો સાથે મુલવવામાં આવે તો આ કામે પણ ફરીયાદી એ હાલ ની ફરીયાદ દાખલ કરતા પહેલા આરોપીને આપેલ નોટીસ નો જવાબ આપી અને ફરીયાદીની ચેક મુજબ ની

રકમ આપવાની આર્થિક તાકાત ને પડકારેલ નથી. તો આવા સંજોગો માં ફરીયાદી એ પોતાની પાસે ચેક મુજબ ની રકમ આરોપીને આપવાની આર્થિક વ્યવસ્થા હતી તેવું સાબીત કરવાની કોઈ જરૂરીયાત રહેતી નથી જેથી આરોપી પક્ષે જે રજુઆત કરવામાં આવેલ છે તે ગ્રાહ્ય રાખવા પાત્ર જણાઈ આવતી નથી.

આ કામના આરોપીએ નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી. તકરારી ચેકમાં પોતાની સહી ન હોવા બાબતે કોઈ તકરાર લીધેલ નથી. તકરારી ચેક આરોપીના ખાતાનો નથી તે બાબતે કોઈ બચાવ લીધેલ નથી. જેથી પ્રથમદર્શનીય તેવુ માનીશકાય કે આરોપીએ ચેકમાં સહી કરી ફરીયાદીને આપેલ છે.

જેથી હાલનો તકરારી ચેક આરોપીએ બાકી લેણા પેટે આપેલ હોઈ તેવુ માની શકાય તેમ છે. આરોપીએ પોતાનો બચાવ પ્રીપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટીના સિધ્ધાંત આધારે કરવાનો હોઈ છે. તે માટે આરોપીએ બોક્ષમાં આવવાની જરૂર નથી. પરંતુ ઉલટતપાસ ધ્વારા ખંડનાત્મક હકિકતો રેકર્ડ પર લાવવી જરૂરી બને છે. જો એક વખત આરોપી ધ્વારા ખંડનાત્મક હકિકતો રેકર્ડ પર લાવવામાં આરોપી સફળ બને તો ફરીયાદી પર ઓનસ સીફ્ટ થાય છે. અને તે ઓનસ સીફ્ટ થયા પછી જો ફરીયાદી યોગ્ય ખુલાસો ન કરી શકે તો ખંડન થયેલ હોવાની હકિકત મજબુત બને છે. હાલના કામે આરોપી તરફે કોઈ મજબુત કોઝન્ટ કે રીલાયેબલ પુરાવો રજુ રાખેલ નથી. ઉલટતપાસ ધ્વારા પણ ફરીયાદી સાથેના ટ્રાન્ઝેકશન કે ચેક બાબતે શંકા ઉદભવી શકે તેવી હકિકત રેકર્ડ પર લાવેલ નથી. આરોપી તરફે ફરીયાદીના પુરાવાનું કોઈ ખંડન કરેલ નથી. જેથી આરોપી અને ફરીયાદી વચ્ચે વ્યવહાર થયેલાનું માની શકાય તેમ છે અને તે વ્યવહાર પેટે હાલના આરોપીએ ફરીયાદીને ચેક આપેલ હોઈ તે પુરવાર થાય છે.અને તે ચેક કાયદેસરના લેણા પેટે હોઈ તેવુ માની શકાય તેમ છે.

આમ, સદરહુ કામે ફરિયાદીનો સોગંદ ઉપરનો પુરાવો તેમજ રજુ કરેલ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ ધ્યાને લેતા, બચાવપક્ષ દ્વારા તકરારી ચેક આરોપીના ખાતાનો નહી હોવાનો

કોઈપણ પ્રકારનો માનવાલાયક પુરાવો રેકર્ડ પર લાવવામાં આવેલ નથી. આમ, સદરહું ફરિયાદવાળો ચેક આરોપીના ખાતાનો હોવાનું રેકર્ડ ઉપર સ્પષ્ટ થાય છે. વધુમાં આંક–૬ થી રજુ તકરારી ચેકમાં આરોપીની સહી નથી તેવી કોઈ જ હકીકત કે બચાવ આરોપી દ્વારા રેકર્ડ ઉપર લાવવામાં આવેલ નથી.

આ તબકકે ના.સુપ્રિમ કોર્ટનાં Rajesh Jain Versus Ajay Singh2023 (0) AIJEL-SC 72588 ના ચૂકાદામાં પેરા–૩૮, ૪૧, ૪૨ માં ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૧૮ અને કલમ– ૧૩૯ સંદર્ભે જે સિધ્ધાંત પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા તે માનભેર વંચાણે લેવા માં આવે તો તે નીચે મુજબ છે,

38. As soon as the complainant discharges the burden to prove that the instrument, say a cheque, was issued by the accused for discharge of debt, the presumptive device under Section 139 of the Act helps shifting the burden on the accused. The effect of the presumption, in that sense, is to transfer the evidential burden on the accused of proving that the cheque was not received by the Bank towards the discharge of any liability. Until this evidential burden is discharged by the accused, the presumed fact will have to be taken to be true, without expecting the complainant to do anything further.

41. In order to rebut the presumption and prove to the contrary, it is open to the accused to raise a probable defence wherein the existence of a legally enforceable debt or liability can be contested. The words 'until the contrary is proved' occurring in Section 139 do not mean that accused must necessarily prove the negative that the instrument is not issued in discharge of any debt/liability but the accused has the option to ask the Court to consider the non-

existence of debt/liability so probable that a prudent man ought, under the circumstances of the case, to act upon the supposition that debt/liability did not exist.[Basalingappa Vs. Mudibasappa (AIR 2019 SC 1983) See also Kumar Exports Vs. Sharma Carpets (2009) 2 SCC 513]42. In other words, the accused is left with two options. The first option- of proving that the debt/liability does not exist-is to lead defence evidence and conclusively establish with certainty that the cheque was not issued in discharge of a debt/liability. The second option is to prove the non- existence of debt/ liability by a preponderance of probabilities by referring to the particular circumstances of the case. The preponderance of probability in favour of the accused's case may be even fifty one to forty nine and arising out of the entire circumstances of the case, which includes: the complainant's version in the original complaint, the case in the legal/demand notice, complainant's case at the trial, as also the plea of the accused in the reply notice, his 313 statement or at the trial as to the circumstances under which the promissory note/cheque was executed. All of them can raise a preponderance of probabilities justifying a finding that there was 'no debt/liability'. [Kumar Exports and Sharma Carpets, (2009) 2 SCC 513]

ઉપરોકત ના.સુપ્રિમ કોર્ટનાં ચુકાદાને માનભેર વંચાણે લેતાં ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૧૮ ની જોગવાઈ મુજબ, જયાં સુધી વિરુઘ્ધ નું સાબિત ના થાય ત્યાં સુધી દરેક વટાઉખત કાયદેસરનાં અવેજ માટે કરી આપ્યાનું માની લેવામાં આવશે. તેમજ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૯ ની જોગવાઈ વંચાણે લેવા માં આવે તો વિરુઘ્ધની હકીકત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી

અનુમાન કરવામાં આવશે કે ચેકના ધારણકર્તા એ તે ચેક ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ની જોગવાઈ અનુસાર તેમનાં કાયદેસરના દેવા અથવા જવાબદારીની અંશત: અથવા પુર્ણ ચુકવણી માટે મેળવેલ હશે.

(૧૫) વધુમાં, આરોપીપક્ષે આવા કાયદેસરના અનુમાન નુ ખંડન ન કરતા ફરીયાદી ની ફરીયાદ તેમજ રજુ દસ્તાવેજ આધારે ફરીયાદી ની તરફેણમાં અદાલતે કાયદેસર નુ અનુમાન કરવાનુ રહે છે તે મુજબ વાદગ્રસ્ત આંક–૬ વાળો ચેક તે આરોપી દવારા કાયદેસરના લેણા પેટે ફરીયાદી ને આપેલ હોય તેમજ આવો ચેક આંક–૭ ના રીટર્ન મેમો માં દર્શાવેલ ''ફંડસ ઈનસફીસીયન્ટ'' ના શેરા સાથે પરત આવેલ હોય તેમજ સદર ચેક પરત ફર્યા બાબતે ફરીયાદી દવારા આરોપી ને ધોરણસર નોટીસ ની બજવણી કરવામાં આવેલ હોય તે તમામ હકીકતો રેકર્ડ પર પુરવાર થાય છે. ત્યારે વાદગ્રસ્ત ચેક વણ સ્વીકારાયેલ પરત ફરેલ હોય ત્યારે આરોપી સામે આક્ષેપીત ગુન્હો પુરવાર થયેલ હોવાના તારણ પર અત્રેની અદાલત આવે છે.

(૧૬) આ કામે બચાવપક્ષે ફરીયાદી ની ઉલટતપાસ લેવામાં આવેલ છે પરંતુ આરોપી દવારા ફરીયાદીના પુરાવાનુ ખંડન કરતો ખંડનાત્મક પુરાવો આરોપી તરફે રેકર્ડ પર લાવવા સફળ થયેલ નથી. વધુમાં ચેક બેંક માં વટાવવા નાખેલ ત્યારે બેંકમાં ચેક મુજબ ની રકમ હતી તેવુ પણ આરોપીએ સાહેદ તપાસી કે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ રાખી પુરવાર કરેલ નથી. જયારે ફરીયાદપક્ષ તરફે રજુ દસ્તાવેજો ઉપરથી આરોપી દ્વારા ફરીયાદી પાસેથી હાથ ઉછીની રકમ મેળવેલ હોય જે ચુકવવામાં આરોપી નિષ્ફળ ગયેલ હોય બાકી રહેતી લેણી રકમ પરત કરવા હાલનો વાદગ્રસ્ત ચેક આપેલ જે ચેક પરત ફરેલ છે. જો ખરેખર હાલનો વાદગ્રસ્ત ચેક આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ન હોય તો ચેક રીટર્ન થયા અંગેની પ્રથમ લીગલ નોટીસ આરોપીને મળેલ ત્યારે આરોપી પોતાના ચેક અંગેનો બચાવ લઈ પોલીસમાં ફરીયાદ કરી શકે. પરંતુ આરોપી દવારા તેઓને ચેક રીટર્નની નોટીસ મળવા છતા પોલીસમાં કોઈ ફરીયાદ કરેલ નથી. આમ, આરોપીએ ફરીયાદી

પાસેથી લોન લીધેલ હોય તેમજ રકમની ચુકવણી પેટે હાલનો વાદગ્રસ્ત ચેક આપેલ હોવાનુ રેકર્ડ પર પુરવાર કરવામાં ફરીયાદપક્ષ સફળ થયેલ છે. આરોપીએ પોતાના બચાવમાં ફરીયાદી ની ઉલટતપાસ લીધેલ છે જે ઉલટતપાસ વંચાણે લઈએ તો તેમાં ફરીયાદીની હકીકતોનુ કોઈ ખંડન થતુ નથી.

(૧૭) આમ, રેકર્ડ ઉપર નો સમગ્ર મૌખીક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવો ધ્યાનમાં લેતા ફરીયાદ વાળા ચેક જે તે વખતે આરોપીએ ફરીયાદીને કાયદેસરના દેવાની ચુકવણી પેટે આપેલ હતો તેવી હકીકત રેકર્ડ ઉપરના પુરાવાથી પુરવાર થયેલ છે. આ ચેક નિયત સમય માં વટાવવા ફરીયાદીએ પોતાની બેંકમાં રજુ કરતાં વગર સ્વીકારાયે પરત ફરતા ફરીયાદીએ આરોપીને પોસ્ટ મારફતે કાયદેસર ની ડીમાન્ડ નોટીસ મોકલેલ જે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે. આમ નોટીસ આરોપીને મળવા છતા આરોપી એ નોટીસનો અમલ ન કરી ચેકની રકમ ફરીયાદીને ચુકવવામાં આવેલ નથી તે કારણે હાલની ફરીયાદ કરવાનું કારણ ઉત્પન્ન થતા કાયદાની નિયત સમય મર્યાદામાં લેખીતમાં ફરીયાદ કરવામાં આવેલ તેવુ રેકર્ડ ઉપરના પુરાવાથી ફલીત થાય છે. વધુમાં આરોપીએ ચેક તેને વેલીડીટી પીરીયડમાં બેંકમાં રજુ થયેલ ન હતો તેવુ બચાવમાં આરોપી રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ નથી કે આરોપીનો એવો પણ કોઈ બચાવ નથી કે ચેકવાળુ ખાતુ તેઓનુ નથી, કે ચેકમાં તેઓની સહી નથી પરંતુ ચેકનો દુર ઉપયોગ કરેલ હોવાનો બચાવ લીધેલ છે જે પુરવાર કરવા કોઈ બેંક સાહેદ ને તપાસીને પુરવાર કરેલ નથી. આમ ફરીયાદીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ના તમામ આવશ્યક તત્વો પુરવાર કરેલ છે. આમ પ્રસ્તૃત કેસ માં ફરીયાદી જયારે પોતાનો કેસ સાબીત કરવામાં સફળ રહેલા છે ત્યારે એ હકીકત પણ આરોપી ને કાયદામાં ફરમાવેલ સજા સંદર્ભે કેટલી સજા કરવી જોઈએ તેના સંદર્ભમાં પક્ષકારો વચ્ચેનો સંબંધ, ફરીયાદવાળા વ્યવહારનો સ્વરૂપ ધ્યાનમાં લેતા તેમજ પ્રસ્તૃત કેસની હકીકત અને સંજોગો ધ્યાને લેતા આ કામના આરોપીને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ

એકટની કલમ–૧૩૮ ના ગુનામાં તકસીરવાન ઠરાવી મુદ્દા નં. ૧ નો નિર્ણય ''**હકાર**'' માં આપવામાં આવે છે.

(૧૮).આમ, આ કામના ફરીયાદીએ પોતાની આંક–૧ વાળી ફરીયાદ આંક–૪ થી રજુ સોગંદ ઉપર ના પુરાવા મુજબ આરોપીએ ફરીયાદી પાસે થી ફરીયાદ વાળી લોનની રકમના લીધેલા નું પુરવાર થાય છે.તેમજ આ કામના આરોપીએ તે રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપેલ હોય તે બાબત નો કોઈ પુરાવો આરોપી રજુ કરી શકેલ નથી. વધુમાં આરોપીપક્ષ ધ્વારા કોઈ સાહેદોનો પુરાવો રેકર્ડ પર લાવીને તેઓએ ફરીયાદી પાસે ચેકની રકમના નાણા પરત ચુકવી આપેલ છે તે બાબતનો કોઈ પુરાવો આરોપી તરફેથી રજુ કરવામાં આવેલ નથી. આમ, આરોપી તરફથી જે જે બચાવો લેવામાં આવેલ છે. તે બચાવો વ્યાજબી,યોગ્ય કે ન્યાયિક લાગતા નથી.

(૧૯) આમ, ઉપરોકત તમામ ચર્ચાના અંતે આ અદાલત એવા નિષ્કર્શ પર આવી છે કે, ફરીયાદીની તરફેણમાં એન.આઈ. એકટ ની કલમ–૧૩૯ મુજબનું કાયદેસરના લેણાનું સ્ટેચ્યુટરી પ્રિઝમ્પશન રીબટ કરવામાં આરોપી સફળ થયા નથી. આરોપીએ ફરીયાદીની તરફેણમાં ઈશ્યુ કરેલ ચેક માં પોતાની સહી છે તે પડકારેલ નથી. તેથી જયારે આ ચેક ફરીયાદીએ વસુલાત માટે રજુ કરેલ ત્યારે આ ચેક ''ફંડસ ઈનસફીસીયન્ટ'' ના કારણે પરત ફરેલ છે. જે બાબતે ફરીયાદીએ આરોપીને ચેક મુજબની રકમ ના માંગણા ની નોટીસ કરતા અને આ નોટીસ આરોપીને મળી ગયા છતાં તેઓએ ચેક મુજબ ની રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપી નથી. તેમજ ચેક મુજબ ની રકમ ફરીયાદીને આપી ન હોય આરોપીએ કલમ–૧૩૮ મુજબ નો ગુન્હો કરેલ હતો. વળી આરોપીએ લીધેલ બચાવ 'પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી' ના સિધ્ધાંત ઉપર પણ માનવાલાયક ન હોય અને તે રીતે આરોપી ફરીયાદી ના કથન માં વ્યાજબી શંકા ઉદભવે તેવું પુરવાર કરેલ ન હોય તેથી આરોપીએ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટસ એકટ ની કલમ– ૧૩૮ મુજબ નો ગુન્હો પુરવાર થાય છે તેમજ ઉપરોકત કરેલ ચર્ચા મુજબ

તથા ઉપરોકત ટાંકેલ કાનુની નિર્ણયમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ ધ્વારા પ્રસ્થાપિત થયેલ કાનુની સિધ્ધાંત ધ્યાને લેતાં ફરીયાદપક્ષે આરોપીએ આંક–૬ નો ચેક તેમની કાયદેસરની દેવા અને જવાબદારી એટલે કાયદેસર રીતે તેનો અમલ કરી શકાય તેવી દેવા અને જવાબદારી પેટે આપેલ હોવાનું પ્રાથમિક રીતે સાબિત કરવા સફળ થયેલ હોઈ અને આરોપી ધ્વારા PREPONDERANCE OF PROBABILITY ના સિધ્ધાંત ને આધિન અનુમાન નુ ખંડન કરેલ ન હોઈ તેથી આરોપીએ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટસ એકટ ની કલમ–૧૩૮ મુજબ નો ગુન્હો પુરવાર થતું હોય, જેથી મુદ્દા નં.૧ નો જવાબ ''હકાર'' માં આપવામાં આવે છે અને આરોપીને સજા અંગે સાંભળવા માટે મુલ્તવી રાખવામાં આવે છે.

તા. ૨૩/૦૬/૨૦૨૬
સ્થળ : હિમતનગર

(કુ.જયોત્સનાબેન વિનુભાઈ પરમાર)
પ્રિન્સીપાલ સીનીયર સીવીલ જજ અને
એડી.ચીફ જયુડી.મેજી.
હિંમતનગર, જીલ્લા–સાબરકાંઠા
U.I.C. NO. GJ01021

:: સજા અંગે રજુઆત ::

(૨૦) ફરીયાદી તરફે વિ.વકીલ શ્રી નાઓએ રજુઆત કરી જણાવેલ છે કે, આરોપી ને સમાજમાં દાખલો બેસે તેવી સખત કેદની સજા ફરમાવવા તથા ચેક ની રકમ સી. આર. પી. સી. ૧૯૭૩ કલમ- ૩૫૭ (૩) અન્વયે વળતર તરીકે ફરીયાદી ને ચુકવી આપવા હુકમ કરવા જણાવેલ છે. જયારે આરોપી તરફે આરોપી કે આરોપી તરફે તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર ન હોય તેઓની રજુઆત સાંભળી શકાયેલ નથી.

(૨૧) સજા બાબતે ઉપરોકત રજુઆત અનુસંધાને સાધનીક રેકર્ડ ધ્યાને લેવામા આવે તો, આરોપી વિરુધ્ધ વટાઉખત અધિનિયમ ૧૮૮૧, કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો પુરવાર થયેલ છે. વટાઉખત અધિનિયમ, ૧૮૮૧ કલમ ૧૩૮ ની સજાની જોગવાઈ ધ્યાને લેવામાં આવે તો,આ કલમ હેઠળ અદાલત ને ચેક રીર્ટન ના કીસ્સામા ''બે વર્ષ '' સુધી ની કેદની શિક્ષા, અથવા ચેક ની રકમ થી બમણી રકમ સુધીનો દંડ અથવા બંને કરવાની સતા રહેલ છે. વટાઉખત અધિનિયમ ૧ ૮૮૧ ઘડવાનો કાયદાકીય હેતુ તથા તે સંદર્ભ ૨૦૧૨(૧૩) એસ એસ સી ૧ ઈંદ્ર કુમાર પાટોડીયા વિ રીલાયન્સ ઈન્સ્ટ્રડીઝ લીમીટેડ ના ચુકાદામાં સ્થાપિત સિધ્ધાંત ધ્યાને લેવામાં આવે તો, કાયદો ઘડવાનો મુખ્ય હેતુ ચેક ના માધ્યમ થી થતા નાણાકીય વહેવાર મા વિશ્વસનીયતા ઉત્પન્ન કરવાનો છે અને કાયેદસરના લેણા પેટે ચેક આપી ત્યારબાદ તે ચેક લખનાર દ્વારા ચેકમાં જણાવેલ રકમ આપવામાં કસુર થયેથી તેના કલમ-૧૩૮ અન્વયે યોગ્ય નશીહત પહોંચાડવાનો તેમજ ચેકની વિશ્વસનીયતા વધારવાનો છે.

(૨૨) વટાઉખત અધિનીયમ,૧૮૮૧ કલમ ૧૩૮ અન્વયે આરોપી ને ચેક રીર્ટન ના ગુન્હા બદલ તકસીવાન ઠરાવેલ છે. ફરીયાદી ની તરફેણ માં આરોપીએ ચેક આપેલ છે જે રકમ આજદીન સુધી ફરીયાદી ને મળેલ નથી. જેથી હાલના કેસની

હકીકતો જોતા અને ગુન્હાનો પ્રકાર જોતાં, કેદ ની શિક્ષા અને ચેક મુજબની રકમ વળતર તરીકે આરોપીને ચુકવવા હુકમ કરવો વ્યાજબી જણાતો હોય, મુદા નં ર પરત્વે ન્યાયના હીતમાં નીચે મુજબનો આખરી હુકમ કરવામાં આવે છે.

::: આખરી હુકમ :::

(૧) આ કામના આરોપી **યુસુફભાઈ ઈસ્માઈલભાઈ મેમણ, ઉ.વ.આ.૪૫, ધંધો: વેપાર, રહે. ગેટ ઉપર, દેવલાની શેરી, નાની વ્હોરવાડ, સબ જેલની સામેનો રોડ, હિમતનગર, જી.સાબરકાંઠા**નાઓને **ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ–૧૩૮** મુજબના સજાને પાત્ર ગુન્હામાં ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડની કલમ–૨૫૫(૨) અન્વયે તકસીરવાન ઠરાવી ૧ (એક) વર્ષ ની સાદી કેદની સજા ફરમાવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૨) વધુમાં, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ–૩૫૭(૩) અન્વયે ફરીયાદીને ચેકની રકમ વળતર રૂપે ૧ (એક) માસમાં આરોપીએ ચુકવવી આપવા અને જો વળતરની રકમ ફરીયાદીને ન ચૂકવે તો વધુ ૧ (એક) માસ ની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો આથી હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૩) ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૨૭ ની સાથે વાંચતા કલમ ૪૨૮ મુજબ આરોપીને સદરહુ કેસની ઈન્સાફી કાર્યવાહી અને તપાસ દરમ્યાનના સમયગાળામા ન્યાયાયિક હવાલાતમાં રહેલ સમય મજરે આપવો.

(૪) આરોપી આજરોજ ચુકાદાનાં દિવસે હાજર ન હોય આરોપી વિરૂધ્ધ આ સજાના અમલ અર્થે ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ–૪૧૮(૨) અન્વયે સજા વોરંટ કાઢવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૫) સજા અંગેનુ વોરન્ટ ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૪૨૫ મુજબ જેલરશ્રી, સબ જેલ, હિંમતનગર ને મોકલી આપવું.

આજરોજ તારીખ ૨૩ મી, માંહે : જુન સને : ૨૦૨૬ નારોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી મારી સહી કરી ચુકાદો જાહેર કર્યો.

તા. ૨૩/૦૬/૨૦૨૬

સ્થળ : હિમતનગર

(કુ.જયોત્સનાબેન વિનુભાઈ પરમાર)
પ્રિન્સીપાલ સીનીયર સીવીલ જજ અને
એડી.ચીફ જયુડી.મેજી.
હિંમતનગર, જીલ્લા–સાબરકાંઠા
U.I.C. NO. GJ01021

//Parul//